

Kalenderfaste helligdage på reformationstiden

*Missale Lundense 1514, Chr. Pedersens perikopetavle 1529
og Malmøsalmebogen 1533*

Forord

I Chr. Pedersens oversættelse af Ny Testamente i 1529 er der til indledning en perikopetavle med perikoperne til kirkeårets søndage og hverdage samt en supplerende oversigt: »Tafflen paa alle hellige dage«. Den sidste tavle indeholder alle de nytestamentlige perikoper til kirkeårets kalenderfaste gudstjenestedage. Hvis man sammenligner med de kalenderfaste gudstjenester, der findes i Missale Lundense fra 1514, kan man konstatere en kraftig reduktion i de kalenderfaste gudstjenester, og det kunne måske godt se ud til, at det var Chr. Pedersen, der på egen hånd havde indledt en reformatorisk reduktion af kirkeårets helgendage. Men hvis man sammenligner lidt grundigere med missalets kalender, kan man se, at Chr. Pedersen for det mest blot havde holdt sig til de dage, der i missalets kalenderen var fremhævet med rødt, og nøjedes med at udelade de helgendage, der i kalenderen var trykt med sort.

Jeg bringer i det følgende en sammenlignende oversigt i tre spalter over kalenderfaste gudstjenester i tre tekster fra reformationstiden. I første spalte anføres de kalenderfaste gudstjenester, sådan som de findes i Missale Lundenses indledende kalender. De dage, som i kalenderen er trykt med rødt, har jeg i oversigten forsynet med en stjerne: ★.

I anden spalte anføres de kalenderfaste gudstjenester fra Chr. Pedersens perikopetavle. De fleste af dem findes i »Tafflen paa alle hellige dage«, men i januar og i december er også inkluderet de kalenderfaste gudstjenester, som findes i »Tafflen paa alle Søndage oc søgnedage« (ligesom det er tilfældet i missalet). Langt de fleste dage, som i missalespalten er forsynet med en stjerne, findes også i Chr. Pedersens perikopetavle. Han har kun udeladt ni: 7. januar (hertug Knud), 3. februar (Ansgar), 25. juni (hertug Knud), 1. september (Lund domkirke), 22. september (Mauritus), 4. oktober (Frans af Asissi), 8. november (Villehad), 17. december (O sapientia), 29. december (Thomas af Canterbury). Og så har Chr. Pedersen på sin liste nogle dage, som kun er markeret med sort i Missale Lundenses kalender: 22. februar (Peders dag), 2. juli (Mariæ besøgelsesdag), 15. juli (apostlenes adskillelses dag), 20. juli (Margrete), 21. december (Thomas, apostel).

I tredje spalte anføres kalenderen fra Malmøsalmebogen 1533. Her fremhæves også nogle af dagene med rødt, og de er i oversigten markeret med en stjerne. Salmebogen er udgivet af Chr. Pedersen få efter efter, at han havde udgivet sin nye danske oversættelse af Ny Testamente. Kalenderen er her meget mere omfattende end i perikopetavlen fra 1529. Det kunne måske tyde på, at Chr. Pedersen i 1529/1533 ikke principielt havde taget afstand fra de traditionelle katolske helgendage.

Som det fremgår af efterfølgende sammenlignende oversigt, så svarer Malmøsalmebogens kalender fra den tidlige danske reformation i alt væsentligt til den latinske kalender i Missale Lundense, som Chr. Pedersen på et tidligere tidspunkt havde hjulpet med at få trykt i Paris 1514. Og Malmøsalmebogens kalender fra 1533 svarer også ret nøje til den danske kalender, der findes i Chr. Pedersens »Vor Frue Tider« fra 1514. Men der er nok bare tale om, at man i første halvdel af 1500-tallet fortsat daterede i forhold til de kalenderfaste helgendage, og at det ville være praktisk at have en evighedskalender i salmebo-

gen. Det var formentlig kun meningen, at de 'sorte' dage i salmebogen skulle være kalenderdage og ikke gudstjenestedage. Men hvis de 'røde' dage fortsat skulle være gudstjenestedage, sådan som Chr. Pedersen ser ud til at forudsætte i sin perikopetavle fra 1529, så er det et betydeligt større antal kalenderfaste gudstjenestedage end det, som få år senere foreskrives i Kirkeordinansen – og også større end det antal kalenderfaste dage, som Hans Tausen i 1539 inkluderer i sin danske postil.

Som kilde til teksten i første spalte har jeg anvendt faksimileudgaven af Missale Lundense ved Bengt Strömberg (Lund 1946). Kildegrundlaget for anden spalte er faksimileudgaven af Chr. Pedersens Ny Testamente ved Bertil Molde og Volmer Rosenkilde (København 1950). Og kildegrundlaget for tredje spalte med Malmøsalmebogen er faksimileudgaven ved John Kroon (Malmø 1967). Kalenderen i Malmøsalmebogen mangler dog januar og juli. Her har jeg suppleret med »En Ny Psalmebog 1553«, hvor der bl.a. findes en faksimileudgave ved Niels Knud Andersen (København 1983). For at få de røde fremhævninger med har jeg suppleret med udgaven i internetprotalen: »Danske reformationssalmer« (<https://salmer.dls.dk>).

*Holger Villadsen, marts 2025
rettet 25. marts 2025*

JANUAR

<i>Dato</i>	<i>Missale Lundense 1514</i>	<i>Cbr. Pedersens perikopetavle 1529</i>	<i>En Ny Psalmebog 1553</i>
1	★ Circumcisio domini. officium	Nyaars dagh	★ Vor Herris omskerilse
2	Octaua sancti stephani		
3	Octaua sancti iohannis euangeliste		
4	Octaua sanctorum innocentium		
5	Vigilia. officium		
6	★ Epiphania domini. officium	Hellig Tre Kongers dagh	★ Hellig tre kongerss dag
7	★ Kanuti ducis & mar. officium		★ S. Knud hertugis dag
8-12			
13	Octaua epiphanie		
14	Felicis in pincis. officium		
15			
16	Marcelli pape & martyris. officium		Marcelli pa. dag
17			Anthonii abbedis dag
18	Prisce virginis. officium		Prisce Jomfruess dag
19			
20	Fabiani & sebastiani martyrum. offi.		Fabiani et Sebastiani
21	Agnetis virginis. officium.		Agnetis Jomfruess dag
22	Vincentij martyris. officium.		Vincentii martyris dag
23			Emerentiana
24			S. Thimoteus
25	★ Conversatio sancti pauli. officium	Sancti Powels dagh	★ S. Pouelss dag
26-27			
28	Octaua agnetis. officium		Agnetis secundo
29			Valerii biscopss dag
30-31			

FEBRUAR

<i>Dato</i>	<i>Missale Lundense 1514</i>	<i>Cbr. Pedersens perikopetavle 1529</i>	<i>Malmösalmebogen 1533</i>
1	Brigide virginis. officium		Brigide Jomfruess
2	★ Purificatio beate marie virginis. offi.	Vor ffrue dagh kyndelmøsse	★ Kyndelmøsse dag
3	★ Ansgarij episcopi. offi. Blasij episcopi & mar. memoria.		S. Blasii dag
4			
5	Agathe virginis & martyris. officium.		Agathe Jomfrwess dag
6	Dorothee virginis. officium.		
7			
8			
9			
10	Scolastice virginis. officium.		Scolastice Jomfruess dag
11			
12			
13			
14	Valentini martiris. officium.		Valentini martyris dag
15			Sigfridi confessoris dag
16	Iuliane virginis. officium		Juliane Jomfruess dag
17			
18			
19			
20			
21			
22	Cathedra sancti petri apostoli	Sancti Peders dagh	S. Pederss dag
23	Vigilia officium		
24	★ Mathie apostoli. officium.	Sancti Mathies dagh	★ Matthie apostoli dag
25			
26			
27			
28			

MARTS

<i>Dato</i>	<i>Missale Lundense 1514</i>	<i>Chr. Pedersens perikopetavle 1529</i>	<i>Malmøsalmebogen 1533</i>
1			
2			
3			
4	Lucij pape et martyris. officium.		★ Lucii Pauess dag
5			
6			
7			Thomas de Aquino
8			
9			
10			
11			
12	Gregorij pape & confessoris. offi.		Gregorii pauess dag
13			Josefs dag
14			
15			
16			
17	Gertrudis virginis. officium.		Gertrudz dag
18			
19			
20			
21	Benedicti abbatis. officium.		Benedicti abbediss dag
22			
23			
24			
25	★ Annunciatio dominica. officium.	Vaar ffrwe dagh i faste	★ Vor Frwe dag i faste
26			
27			
28			
29			
30			
31			

APRIL

<i>Dato</i>	<i>Missale Lundense 1514</i>	<i>Chr. Pedersens perikopetabel 1529</i>	<i>Malmøsalmebogen 1533</i>
1			
2			
3			
4	Ambrosij episcipi & confes. officium		Ambrosii biskopss dag
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13			
14	Tiburcij & valeriani. officium.		Tiburcii oc Valeriani
15			
16			
17			
18			
19			
20	Sulpicij et seruiliani martirum. offi.		Simplicii et Seruiliani
21			
22			
23	Georgij martiris. officium.		★ S. Jørgens dag
24			
25	Marci euangeliste. offi. ★ Letania maiore.		Marci euangeliste dag
26			
27			
28	Vitalis martyris. Officium.		Vitalis martyris dag
29			Petri martyris dag
30			

MAJ

<i>Dato</i>	<i>Missale Lundense 1514</i>	<i>Cbr. Pedersens perikopetabel 1529</i>	<i>Malmösalmebogen 1533</i>
1	★ Philippi & iacobi. offi. valburg. vgo. memoria	S Philippe oc Jacobi oc S Valburgis dagh	★ S. Valburgis dag
2			
3	★ Inuentio sancte crucis. offi. Alexa. Euentii. memoria.	Hellig kaarsis dagh	★ Hellig Korss dag
4	De spinea corona. Officium.		Vor Herris torne krone
5			
6	Iohannis ante portam latinam. Offi.		S. Hansis ante portam latinam
7-9			
10	Gordiani et epimachi martyrum. Officium.		Gordiani et Epimachi dag
11			
12	Nerei achillei & pancratii martyrum. offi.		Nerei et Achilei
13-17			
18	★ Erici regis. officium.	S Erick Kongis dagh	★ S. Erick Kongiss dag
19			
20-24			
25	Urbani pape et martyris. officium.		Urbani dag
26-30			
31	Petronille virginis. Officium.		Pernille Jomfruess dag

JUNI

<i>Dato</i>	<i>Missale Lundense 1514</i>	<i>Cbr. Pedersens perikopetabel 1529</i>	<i>Malmösalmebogen 1533</i>
1	Nicomedis martyris. officium.		Nicomedis martyris dag
2	Marcellini & petri martyrum. officium.		
3	Erasmi episcopi et martyris. officium		S. Erasmi dag
4			
5	Bonifacij pape et martyris. officium.		Bonifacii dag

6-8			
9	Primi & feliciani martirum. officium.		Primi oc Feliciani dag
10	Maurini abbatis. officium.		Maurini ab. dag
11	Barnabe apostoli. officium.		Barnabe apostoli dag
12	Basilidis cirini nabo. & nazarii. felicole virginis. officium.		
13			Felicole Jomfruess dag
14			
15	★ Viti et modesti martyrum officium.	S. Viti oc Kong Volde-mars seyers dagh	★ S. Viti oc Modesti dag
16	Wilhelmi abbatis. officium.		S. Villemss abbediss dag
17	★ Botolphi abbatis. officium.	Sancti Bodels dagh	★ S. Bodelss dag
18	Marci & marcelliani mar. officium.		
19	Geruasii et prothasij mar. officium.		
20			
21			
22	Decem milia militum. officium. albani memoria.		de X M Ridders dag
23	Etheldride virgi. memoria. Vigilia. officium.		
24	★ Natiuitas sci. Iohannis baptiste. officium.	S. Hans Baptiste dagh	★ S. Hanss baptiste dag
25	★ Translatio sci. kanuti ducis & martyris. officium.		★ S. Knud hertugiss dag
26	Iohannis & pauli martirum. officium.		
27			
28	Leonis pape memoria. Vigilia officium.		
29	★ Sanctorum Petri et pauli apostolorum. officium.	S. Peders dagh	★ S. Pederss oc S. Pouelss
30	★ Commemoracione sancti pauli. Offi	Sancti Powels dag	★ S. Pouelss dag

JULI

<i>Dato</i>	<i>Missale Lundense 1514</i>	<i>Chr. Pedersens perikopetabel 1529</i>	<i>En Ny Psalmebog 1553</i>
1	Octaua sci. iohannis baptis- tiske. offi.		
2	Visitatio marie. officium. Processi & martiniani memoria.	Vor Frwe dag som hwn søcte Elizabet	★ Vor frue visitationis
3			
4			
5			
6	Octaua apostolorum.		
7			
8	Zenonis et kiliani memo- ria		
9	Octaua visitationis marie. officium.		
10	★ Kanuti regis & mar. of- ficium. Septem fratres memoria.	S. Knwd Kongis dag	★ S. Knud Kongiss dag
11	Festum reliquarum in ecclesia lundense. offi- cium.		S. Kelss dag
12			
13			
14			
15	Diuisio apostolorum. offi- cium.	Apostlenis atskilyelses dag	Apostleness atskilling dag
16	Marini episcopi Officium.		Marini
17	Octaua kanutis regis. offi- cium.		
18	Eufrosine florentie virgi- num. officium.		Eufrosine oc florentie dag
19			
20	Margarete virginis. festum terre. offi.	S Margrete dag	★ S. Margrete dag
21	Praxedis virginis. offi- cium.		
22	★ Marie magdalene. offi- cium.	S. Marie Magdalene dag	★ S. Maiie Magdalene dag
23	Appollinaris episcopi et martiris. officium.		
24	Cristine virginis memoria. Vigilia. officium.		

25	★ Iacobi apostoli. officium. Cristofori martyris. memoria.	S Jacobs Apostels dag	★ S. Jacobi dag
26			★ Christofferi dag
27	Marthe hospitis christi. officium.		Marthe Jomfruess dag
28	Panthaleonis martyris. officium.		Pantationis dag
29	★ Olau regis. officium. Felicis martyris. memoria.	S Olwffs dag	★ S. Oluffs kongiss dag
30	Abdon et sennen. Officium.		
31	Germani episcopi. officium.		Germani biscopss dag

AUGUST

<i>Dato</i>	<i>Missale Lundense 1514</i>	<i>Chr. Pedersens perikopetafle 1529</i>	<i>Malmøsalmebogen 1533</i>
1	★ Ad vincula sci. petri. Septem machabaeorum. memoria.	S. Peders dag om høsten	★ S. Pederss dag om høsten
2	Stephani pape & martyris. Officium.		Staffen pauess dag
3	Inuentio sci. stephani protomartiris. officium.		
4			
5	Dominici confes. osvualdi. officium. Afre. memoria.		Osualdi kongiss dag
6	Sixti pape & martyris. Felicissi & agapi. officium.		Sixti pauess dag
7	Donati episcopi & martyris. offi.		Donati episcopi dag
8	Ciriaci sociorumque eius. Officium.		
9	Romani martiris. memoria. Vigilia. officium.		
10	★ Laurentij martiris. Officium.	S Laurentz dag	★ S. Laurentss dag
11	Tiburcii martiris officium.		
12			Clare Jomfrwess dag
13	Ipoliti sociorumque eius mar. officium.		

14	Eusebii presbyteri. memoria. Vigilia. officium.		
15	★ Assumptio beate marie. officium.	Dyre vor Frwe dag	★ Vor Frwe dag dyre
16			
17	Octaua sancte laurentii. officium.		
18	Agapati martyris. officium.		Agapiti martyris dag
19	Magni martyris. (?)		Magni martyris dag
20			Bernarde confessoris dag
21			
22	Octaua assumptionis. offi. Thimothei & siphon. memoria.		
23	Vigilia. Officium.		
24	★ Bartholomei apostoli. officium.	S Bartolomei Apostels dag	★ Bartholomei dag
25			
26			
27	Ruffi martyris. officium.		Ruffi martyris dag
28	Augustini episcopi. officium. Hermetis mar.		Augustini episcopi dag
29	Decollatio iohan. bap. officium. Sabie virgine. memoria.		Hansis halss huggelse
30	Felicis & adaucti martyrum. offi.		
31			

SEPTEMBER

<i>Dato</i>	<i>Missale Lundense 1514</i>	<i>Cbr. Pedersens perikopetabel 1529</i>	<i>Malmøsalmebogen</i>
1	★ Dedicatio eccl. lundense. Egidij abbatis. officium.		★ Egidt dag
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8	★ Natiuitas sancte marie. officium. Adriani mar. memoria.	Vaar Frwes fødzens dag	★ Vor froe dag natiuitatis
9	Gorgonij martyris. officium.		
10			
11	Prothi & iacincti martirum. officium.		Prothi et Jacincti
12			
13			
14	★ Exaltatio sancte crucis. officium. Corne. memoria.	Hellig Kaarssis dag	★ Hellig Korss dag
15	Octaua nativatis marie. offi. Nico. mar.		Nicodemi martyris dag
16	Eufemie virg. & mar. Lucie & ge. mar. offi.		Eufemie Jomfrwess dag
17	Lamberti episcopi. memoria-		Lamberti martyris dag
18			
19			
20	Vigilia. Officium.		
21	★ Mathei apostoli. officium.	S Mathei Apostels dag	★ Mathei apostoli dag
22	★ Mauricij et sociorum eius. officium.		★ S. Mauricii dag
23			
24			
25			
26			

27	Cosme et damiani martirum. offi.		Cosme et Damiani
28			
29	★ Michaelis archangeli. officium.	S Michels dagh	★ S. Michelss dag
30	Ieronimi presbiteri. officium.		Jeronimi dag

OKTOBER

<i>Dato</i>	<i>Missale Lundense 1514</i>	<i>Chr. Pedersens perikopetabel 1529</i>	<i>Malmøsalmebogen</i>
1	Remigij episcopi & confessoris. offi.		Remigii biscops dag
2	Leodegarij episcopi et confessoris. memoria.		
3	Duorum Eualdorum martyrum. offi.		
4	★ Francisci confessoris. officium.		★ Francisci
5			
6			
7	★ Birgitte vidue. offi.	S Birgittis dag	★ Birgitte dag
8			
9	★ Dionisij Rustici & eleutherij offi.	S Dionysii dag	★ S. Deyene dag
10	Gereonis et victoris martyrum. offi.		Gereonis dag
11			
12			
13			
14	Calixti pape et martyris. Officium.		Calixti dag
15			
16	Maurorum tercentorum. offi.		Galli confessoris dag
17			
18	Luce euangeliste. Officium.		Luce euangeliste dag
19			
20			
21	★ Undecim milia virginum. Officium.	De elleffue twsinde Jomfrwers dag	★ De Xi M Jomfrwess dag
22			

23	Seuerini episcopi et confessoris. offi.		Seuerini episcopi dag
24			
25	Crispini et crispiniana martirum.		
26			
27	Vigilia. Officium.		
28	★ Symonis et Iude apostolorum. offi.	S Simons oc Jude Apostels dag	★ Simonis et Jude
29			
30			Theodogari biscoops dag
31	Quintini martyr. Vigilia. Officium.		Quintini martyr

NOVEMBER

<i>Dato</i>	<i>Missale Lundense 1514</i>	<i>Chr. Pedersens perikopetafle 1529</i>	<i>Malmösalmebogen 1533</i>
1	★ Festum omnium sanctorum. offi. Cesarij martyr. memoria.	Alle Helgens dag	★ Alle helgeness dag
2	★ Commemoratio sanctorum. officium.	Alle Siele dag	★ Alle siele dag
3			
4			
5			
6			
7			
8	Octaua omnium sanctorum. ★ Villehadi episcopi memoria.		★ Villatiss biscoops dag
9	Theoddori martyr. offi. tuor coronatorum (?)		
10			
11	★ Martini episcopi & confessoris. offi. menne martyr. memoria.	S Mortens dag	★ Martini biscoops dag
12			
13	Briccij episcopi et confessoris. offi.		Briccii biskops dag
14			
15			
16			
17			

18	Octaua sancti martini. officium.		
19	Elizabeth lantgranie et vidue. officii.		S. Elizabetz dag
20	Ponciani pape et martyris.		Eadmundi kongiss dag
21	★ Presentationis marie. Officium.	Vaar Frwe dag Presentationis	★ Vor froe dag presentationis
22	Cecilie virginis et martyris. Officium.		Cecilie Jomfrwess dag
23	★ Clementis pape. officium. Felicitatis. memoria.	S Clemens dag	★ Clemens pauess dag
24	Crisogoni martyris. officium.		
25	★ Katherine virginis. officium.	S Karine dag	★ Katharine Jomfrwess dag
26			
27			
28			
29	Saturnini martiris. memoria. Vigilia. offi.		
30	★ Andree apostoli. officium.	Sancti Andree dag	★ S. Andrisiss dag

DECEMBER

<i>Dato</i>	<i>Missale Lundense 1514</i>	<i>Chr. Pedersens perikopetabel 1529</i>	<i>Malmösalmebogen 1533</i>
1			
2			
3	Birgini episcopi.		Birgini biscops dag
4	Barbare virginis & martyris. officium.		Barbaress dag
5			
6	★ Nicolai episcopi & confessoris. officium.	Sancti Nicolai dag	★ S. Nicolai biscops dag
7	Octaua sancti andree. officium.		
8	★ Conceptio beate marie virginis. offi.	Vaar Frwes vndfangelsis dag	★ Vor Froe conceptionis dag
9	★ Anne matris marie virginis. officium.	Sancte Anne dagh	★ S. Anne dag
10			

11	Damasti prepositi.		
12			
13	Lucie virginis & martyris. officium.		Lucie Jomfruess dag
14	Eutropie virginis.		
15			
16			
17	O sapientia ★ cum historia.		
18			
19			
20	Vigilia. officium.		
21	Thome apostoli. officium.	Sancti Thome Apostels dag	★ S. Thome apostoli dag
22			
23	Vigilia vigilie.		
24	Vigilia. officium.		
25	★ Nativitate domini triplex officium. Anastasie virgine.	Jule dagh [3 messer]	★ Jwle dag
26	★ Stephani prothomartyris. officium.	S. Staffen martires dag	★ S. Staffuens dag
27	★ Iohannis euangeliste. Officium.	S. Hansis Euangeliste dag	★ S. Hansiss dag
28	★ Sanctorum Innocentium. officium.	De wskyldige Børns dagh	★ De vskyldige børns dag
29	★ Thome cantuariensis archiepiscopi. officium.		S. Thome biscops dag
30			
31	Siluestri pape. Officium.		S. Siluesters dag